

Oláh Gábor új versei. *Patkánybűvölő* címmel ezúttal lírai költeményeinek kilencedik önálló gyűjteményét bocsátja közre a debreceni író. Nagy termékenysége — mely a lírán kívül verses és prózai regényekben is sűrűn keres magának utat — összefügg művészi egyéniségének legjellegzetesebb vonásai, az érzelmi és értelmi mohósággal s az érzés és gondolat világában nyert benyomások alakításának és közlésének heves ösztönével. «Nagy lélekszakadás»-nak vallja a maga líráját (a *Gondolatok felhőfutása* című régi kötetében) s e szakadásnak gátat vetni nem tud s tán nem is igen akar, még akkor sem, mikor e gátakat a művészi koncentráció és önfegyelmzés kívánna meg. Új kötetében is, *Góg a góg ellenében* című versében, figyelmeztet rá, hogy legfeljebb parányiságunk szerény porába mélyen leborulva foghatjuk fel «szent személyét»; s így is csak «talán». Mivelhogy: «mély döngésű szavának szívek felhőjén átgörgő zajában nem komédiás bókol göggel, hanem «felséges gondolatok királya». Oláh Gábor göggel bókoló verseiben az igazságos bírálat sohasem látott komédiást, a nem egyszer valóban felséges gondolatokat is meglelte, ám a költő, bármily felséges gondolatoknak is csak akkor válhat «királyá»-vá, ha rajtuk uralkodni is bír művészetével, ha a nyers anyagból elő bírja hívni azt a *rendet*, miről *Michelangelo*, az *én apám!* című költeményében Oláh maga is vallomást tesz:

Megindul a konok kő, hogyha gerjedt
Szemünk rátűz, mint ősi bűvölő,
S a mély pokol sötétjéig leterjedt
Khaoszól is szűz rendet hív elő.

Hanem épen e rend-teremtésnek, a művészi épség megvalósításának adománya fogyatékos benne, s e tekintetben kilencedik verseskönyve alig mutat gazdagodást a megelőző nyolchoz képest. Alkotásaiból helyel-közzel kicsap a valódi és sokszor mély ihlet lángja, de inkább csak lidérctűz módjára, szeszélyes villanásokban s nem, ahogy ő véli:

Világítótoronyként gyúl a parton
Magasló eszme-faluszom.

Nagy egyéniség-kultuszával nem jár együtt megfelelő eredetiség, egyéni elkülönülés sem. Igen sok s feltűnően ellentétes irodalmi hatást tükröztet, s az még a kedvezőbb eset, midőn ezeket valódi tanítvány módjára ma-

gába fogadja; néha valósággal kiszolgáltatja magát mintáinak. A nem utánozható Adynak a költői szimbolika útjain szegődik nyomába. A jelképi beszédnek lényegéhez tartozik a logikára nézve átjárhatatlan s csak a hangulati együttérzés előtt felderengő művészi homály; de ez épen nem azonos a zavarossággal. A szimbolista költő sugalló erő nélkül lelkünket soha meg nem igézheti, legfeljebb fülünket ostromolja, mint e könyvben Oláh *Az ének születése* című agyondíszített, képpazarló költeménnyel. Sokszor megtesztetlen fogalmi szimbólumokat erőltet magára:

Én, mint öngyászom fölkenett királya,
Magam vagyok halott és gyászmenet.
(*Kis versek*, 2.)

Az ilyen fordulatok Rilke elvont, szublimált formanyelvére emlékeztetnek, de Oláhnál nem simulnak bele a vers egy-tövön-sarjadt, művészi szer vességekbe.

Orion csillagai felragyognak,
Ha a mély gyászú éjfélen megjelen.
(*Kis versek*, 3.)

Hattyúk úsznak átal
Csöndesen,
Tűnt ifjúság, ringó
Vizeden.

(*Álmodozás.*)

Itt Vajda János legszebb költeménye (*Húsz év múlva*) visszhangzik két, hangulatilag merőben ellentétes Oláh-versben.

A *babonás hajó* aligha született volna meg — legalább ebben a szimbolikus formában — Kiss József *Knyáz Potemkinje* nélkül.

A *Boldog eltévedés* intonálása («Szőke érzés, barna gondolat, Mély lelkemben szárnyat bontogat») Petőfi-izű.

A *Mozgóképek színháza* pedig Babits híres filmpertető ritmusát veszi át nagy mesterségbeli készséggel, mely azonban itt természetesen elveszti az elsődlegesség szuggesztív varázsát.

Oláh egyik régiebb költeményében (*Az engemlő bántóknak*) keserűen kifakadt kritikusi, ez «irigy lelkek» ellen, akik rámutattak költészetében egy-egy magáévá át nem élt s ezért másolat-jellegű reminiscenciára:

Hát van lelketek azt mondani,
Hogy én csak másoló vagyok?
Hogy szomorúság óráján szült
Dalaim eltanult dalok?

Ő úgy érzi, hogy benne mindig megvan a külön egyéniség művészi többlete, eredetiségének az a hozzáadása, mely mindent átformál a maga hasonlatosságára s ezzel mindent művészi újjá teremt: «Ahogy én mondtam: vad erővel Nem tudta soha senki más».

Nekünk «nincs lelkünk» azt mondani, hogy Oláh Gábor «csak másoló». Mikor egyéniségétől idegen stílusokkal kísérletezik, nem csekély örömmel látjuk, hogy valójában nem is bírja magára erőltetni mások megnyilatkozási formáját. E tekintetben — becsületére váljék — nyomába sem érhet a mai lírai kaucukemberek népes társaságának. Hanem mintha a maga egyéniségét kilenc kötet során sem tisztázta volna eléggé önmaga előtt. Az a «vad erő», melyre oly igen büszke, éppen nem «faculté maitresse»-e költői jellemképének. Ez benne inkább csak valami állandósult harci állás költői lényének amaz erőszakosan elhallgattatott *másik* fele ellen, amelyet ifjúkori lírájában ismertünk és szerettünk meg. Ez a régi Oláh Gábor alapján realista hajlandóságú, gyökeres magyar nyelv-érzékű, mely kálmunistalelkű kezdő költő volt, biztató ígéret arra nézve, hogy a magyar klasszicizmus hagyományai benne epigónnál többre: valódi tanítványra számíthatnak. De a századeleji nagy lírai földrengés idején mintha megcsuszamlott volna lába alatt békés zántóföldje. Nyugalmas erejét «vad erő»-vé lázította, szemléletét szimbólum-látással csigázta, erőteljes munkaritmusát mutatványos erőfeszítéssé kényszerítette. «Új» művészetébe lépten-nyomon beletolulnak régi képességei: ilyenkor igaz költő szava üti meg fülünket. De ennek az igaz költőnek harmónikus arcma egy költeményeiből is ritkán tekint ránk, könyveinek egészéből pedig éppen sohasem.

A *Gondolatok felhőfutása* című, korábbi kötetében «ellentmondások emberé»-nek vallja magát. S az maradt azóta is. Legújabb lírai gyűjteménye is mottóul viselhetné azokat a sorokat, mikkor ama régi költeményét zárta:

Az én tragédiám, hogy mássá lettem,
Kelltet lennem, mint amivé születtem.

Ó siralom, ó siralom.

E «mássá levés»-ben Oláh vallomása súlyos lelki kényszert sejtet; ennek nyilván ő maga a legjobb tudója. Hanem ránk nézve az a lényeges, hogy ez a «transfiguratio» minő követke-

ményekkel járt művészetére. Minden nagy költőnek külön anyanyelve van, mely érzelmi gyökereit egy másoktól elkülönülő egyéniség talajában bírja. Oláh Gábor sokszor úgy hat ránk, mint aki anyanyelvét megtagadta s helyébe nem talált — hiszen nem is lehet találni! — másikat.

Rédey Tivadar.

Szinnyei Ferenc: A regény. Érdekes, egyben sajnálatos jelenség, hogy a regénnyel, ezzel a különben talán legnépszerűbb irodalmi műfajjal milyen kevés elméleti munka foglalkozik mind nálunk, mind a külföldön. A különböző folyóiratokban szétszórtan megjelent kisebb értekezésektől eltekintve önálló, nagyobb munkánk alig van. Az utóbbi évek e körbe tartozó legfontosabb terméke Császár Elemér könyve a magyar regényről, mely értékes adataival kimerítő képét adja regényirodalmunk fejlődésének; mint-hogy azonban a műfaj elméletének tárgyalása nem célja, csupán a bevezetésben nyújt megfelelő esztétikai fejtegetést.

Fölöttébb öröndetes esemény e szerint Szinnyei Ferenc most megjelent könyve a regényről. Méltán mondhatja írója, hogy módszere és rendszerbe foglalása új és önálló s hogy munkája írásakor töretlen utakon haladt. Külföldi elődei között a legközeltekintőbb Keiter és Kellen terjedelmes műve is csak kevés támponttal szolgálhatott neki, mivel az inkább nagyközönségnek szánt munka nem foglalkozik mélyebben az egyes problémákkal. Szinnyei tanulmányának tárgya a belső világ rajza a regényben. Arra a kérdésre akar megfelelni, hányféle módon és miféle eszközökkel tudja a regényíró hőseinek belső lelkivilágát az olvasó elé tárni. Érdekes, de nem könnyű feladat: leszögezni és rendszerbe foglalni a regényíró öntudatlanul végbemenő eljárásait, melyek, minthogy a való életre támaszkodnak, ennek számtalan megnyilatkozásában ezer- és ezerféle lehetnek. A munka világlátású, könnyen tájékozódó írója azonban ügyesen leírja a nehézségeket, nagykészültségű munkájában kimerítő, egyben élvezetes tanulmányt nyújtva.

A kérdés bonyolult volta megkívánja a csoportosítást és rendszerezést; e nehéz feladatot világos gondolatfűzessel és áttekinthetően oldja meg könyvünk szerzője.

A munka két főrésze oszlik: a lélek-